

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧЕ І ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ ПОСТАТІ СИДОРА ВОРОБКЕВИЧА

Стаття являє собою огляд літературознавчого осмислення постаті С. Воробкевича, започатковане за життя письменника (С. Смаль-Стоцький, І. Франко, О. Огоновський) і продовжене по його смерті (В. Гнатюк, Є. Семака, особливо – О. Маковей, а ще – М. Євшан, С. Єфремов, а в 2 пол. ХХ ст. – Ф. Погребенник, В. Лесин, О. Романець, О. Попович), підкреслюється роль П. Никоненка та М. Юрійчука в цій справі: захист ними кандидатських дисертацій, видання монографій про письменника. Звертається увага на художнє осмислення постаті й творчості митця (вірші Ю. Федьковича, І. Франка, О. Шпитка, В. Китайгородської, В. Вознюка, романи В. Сосюри, Р. Іванчука).

Ключові слова: літературознавче й художнє осмислення, стаття, монографія, вірш, роман.

Богдан Мельничук

Литературоведческое и художественное осмысление фигуры Сидора Воробкевича

Статья представляет собой обзор литературоведческого осмысления фигуры С. Воробкевича, начатого при жизни писателя (С. Смаль-Стоцкий, И. Франко, Е. Огоновский) и продолженное после его смерти (В. Гнатюк, Е. Семака, особенно – О. Маковей, а ещё – М. Евшан, С. Ефремов, а во 2 пол. ХХ в. – Ф. Погребенник, В. Лесин, О. Романец, А. Попович), подчёркивается роль П. Никоненко и М. Юриичука в этом деле: защита ими кандидатских диссертаций, издание монографий о писателе. Обращается внимание на художественное воплощение фигуры и творчества художника (стихотворения Ю. Федьковича, И. Франко, О. Шпитко, В. Китайгородской, В. Вознюка, романы В. Сосюры, Р. Ивanychука).

Ключевые слова: литературоведческое и художественное осмысление, статья, монография, стихотворение, роман.

Bogdan Melnichuk

Literary and artistic interpretation of the figures Sidor Vorobkevicha

The article provides an overview of literary comprehension figure S. Vorobkevicha initiated during the writer's life (S. Smal-Stotskii, Franko, E. Ogonowski) and carried on after his death (B. Gnatyuk, E. Semak - especially O. Macovei, and more - evshan M., S. Yefremov, and in the 2nd half of the twentieth century - F. Pogrebennik V. Lesin, A. Romanet, Popovich), emphasizes the role of P. and M. Nikonenko Yuriychuk in this matter...: protection of master's theses, the publication of monographs about the writer. Attention is drawn to the artistic expression of the figure and work of the artist (the poem Fedkovych, Franko, O. Shpitko V. Kitai-Gorod, B. Voznyuk novels Sosyury V., R. Ivanychuka).

Keywords: literary and artistic interpretation, articles, monographs, a poem, a novel.

З усієї трійці найбільш відомих українських літературних діячів буковинського краю – Юрія Федьковича, Сидора Воробкевича та Ольги Кобилянської – на суто науковій конференції середульшому з них пощастило якнайменше. Якщо перша така акція, пов'язана з Буковинським Солов'єм, відбулася на базі нашого університету в 1959 році, до 125-ліття від його народження, а перша, присвячена Гірській Орлиці, – в 1963-му, до її столітнього ювілею, то першу Воробкевичівську наукову конференцію проводимо лише нині, в рік його 175-ліття.

Подібна і ситуація з бібліографією творів названих письменників та відгуків і праць про них. У 5-томному біобібліографічному словнику „Українські письменники”, виданому в 1960 – 1965 роках, зафіксовано _____ матеріалів про Ю. Федьковича, 90 – про О. Кобилянську і лишень 15 – про С. Воробкевича. Втім, ситуативна кількісна перевага матеріалів про перших двох авторів над тими, що про третього, не свідчить про якесь бодай відносне загальне благополуччя в цій справі. Бібліографічного покажчика про Ю. Федьковича не маємо й досі. А в місті – і літературно-меморіальний музей його імені, й іменний національний університет. Бібліографічний покажчик „Ольга Кобилянська”, укладений львів'янином Олексієм Куцем, видано у Львові ще в 1960 році, тобто понад півстоліття тому! А за цей час з'явилися сотні й сотні публікацій, пов'язаних із письменницею і не виставлених на публічне світло, фактично маловідомих навіть фахівцям. А в Чернівцях є і літературно-меморіальний музей О. Кобилянської, і, хоча й не освячений її іменем, але Університет, а в ньому і кафедра української літератури, і кафедра сучасної української мови, і кафедра історії та культури мови, і, зрештою, наукова бібліотека із майже сотнею працівників, поміж яких і такі, що працюють над дисертаціями з україністики...

Частину пошукувачів наукових ступенів буковинська тематика тримає в міцному полоні. Лідія Ковалець щойно видала монографію „Юрій Федькович: Історія розвитку творчої індивідуальності письменника” (Київ. ВЦ „Академія”, 2011), за яку не мали б сорому й співробітники Академічного Інституту літератури. Дехто захистив дисертацію навіть про мову творів С. Вороб-

кевича, ще дехто взявся за з'ясування особливостей його віршування. Але, на жаль, молодих людей незрідка підштовхують до опрацювання тематики, далекої від буковинських теренів, та ще й надуманої, штучної.

Повертаючись до теми бібліографічних словників, назву виданий у 1984 році професором Іваном Співаком – „Про Юрія Федьковича, Ольгу Кобилянську, Василя Стефаника та їх сучасників – діячів літератури Буковини – мовою художнього, критичного слова і пензля” (Чернівці: Облполіграфвидав, 1984. – 48 с.) Тут немало цінної інформації, пов'язаної з названими в заголовковій брошурі письменниками. Але щодо „їх” сучасників вона вельми скупа і не завжди якісна. На півсторінці, присвяченій С. Воробкевичу, фігурують три позиції: сонет І. Франка „Данилові Млаці” (1882), оповідання Б. Гончаренка „Новий світ, 46–48” (1964) та художнє оформлення гумористичної збірки С. Воробкевича „Вісім чи дев'ять? Сміховинки про Безглуздів” (1971), зроблене Ю. Жолудевим і М. Митриком. До того ж, друга позиція помилкова: в оповіданні Б. Гончаренка йдеться не про С. Воробкевича, а про Ольгу Кобилянську та Лесю Українку.

Без належної бібліографічної бази простежувати літературознавче та художнє осмислення постаті Сидора Воробкевича непросто. І все ж спробуємо це зробити бодай у найзагальніших рисах. У першій частині доповіді мова піде про різножанрові літературно-критичні матеріали, присвячені життю і творчості С. Воробкевича-письменника, в другій – про художні твори, звернуті до його постаті, а також про ті, що надихані мотивами й образами його поезії.

Літературно-критичні матеріали про С. Воробкевича можна згрупувати на чотири періоди: по-перше, ті, що з'явилися за його життя (80-ті роки ХІХ – початок ХХ століття), по друге, оприлюднені в перші кілька десятиліть по смерті письменника, по-третє, надруковані в 40-ві – першій половині 80-х років минулого століття, і, по-четверте, ті, що прийшли і приходять до читача, починаючи від кінця 80-х років і до наших днів.

Одним з найперших до цієї постаті звернувся професор Чернівецького університету Степан Смаль-Стоцький, про котрого в радянські часи не було прийнято говорити, а якщо мовилося, то лише в негативному сенсі. 1887 року, коли виповнювалося 25 літ від початку літературної діяльності С. Воробкевича, професор виголосив слово на врочистій академії в Чернівцях, яке, надруковане тоді у львівському журналі „Зоря”, стало важливим внеском в осмислення творчого доробку письменника. Особлива цінність статті в багатстві біографічного матеріалу, очевидно, почерпнутого автором особисто від буковинського майстра, в зачисленні його до „першорядних сподвижників народної ідеї”, в підкресленні „чутства руськості”, тобто українськості, яке збудили в народі твори С. Воробкевича.

Через два роки інший професор, Омелян Огоновський, назве статтю С. Смаль-Стоцького „Исидор Воробкевич. Ювілейна споминка” разом із публікацією Володимира Масляка в краківському часописі „Nowa Reforma” під назвою „Izydor (Danylo Mlaka) Worobkiewicz” (той же 1887 рік) „найважливішою літературою” 18-го підрозділу другої частини своєї „Історії літератури руської” (1889). Після докладних біографічних відомостей про письменника він підкреслить: „Висше стоить Млака в нашій літературі яко поет епічний. Найціннішим здобутком для нашої письменности суть дрібніші його твори епічні, себто балаяди. Сюди належать іменно стихотворы: „Кифор і Гануся” і „Мертвецька нічна гульня”. Але ж і більші поеми приносять честь імені Данила Млаки. Між ними визначається „Гостинець з Боснії” [6, с. 336]. Далі О. Огоновський торкався епіки прозової: „Проза є слабшою стороною літературної діяльності Данила Млаки: він не зумів злізти з вершини епічної поезії і в спокійній рефлексії зобразити дійсність життя земного”. З драматичних творів автор „Історії...” виділяв три мелодрами: „Гнат Приблуда”, „Бідна Марта” і „Новий двірник”. Крім критичних закидів щодо кожного з літературних родів, у яких працював С. Воробкевич, він робив і такий: „Взагалі всякі поетичні твори Данила Млаки були б ще кращі, коли б він уважав більше на форму писання і на пегазі своїм не їхав зашвидко” [6, с. 343]. Що ж, цей закид був слушний.

Істотно прислужився до осягнення творчості С. Воробкевича Іван Франко. Мають слушність нинішні дослідники Петро Никоненко та Микола Юрійчук, коли пишуть: „Справедливо критикуючи слабкі сторони світогляду й літературної творчості письменника, до певної міри обмежене розуміння ним покликання і ролі митця в суспільному житті (сонет „Данилові Млаці”, 1882), Іван Франко називав його „многозаслуженим в нашій літературі і на музичному полі” („Зоря”. – 1886. – № 1. – С. 12), високо цінував кращі художні твори, підготував і видав у 1901 р. збірку віршів „Над Прутом” [5, с. 8].

Основою Франкової передмови до цієї збірки стало заперечення думки О. Огоновського про те, що найціннішим здобутком поетичної творчості С. Воробкевича є його епіка – балада („Кифор і Гануся”, „Мертвецька нічна гульня”) і деякі поеми, надто „Гостинець з Боснії”. І. Франко стверджував протилежне уже в першому абзаці передмови, де читаємо: „Ім'я Данила Млаки, певно, звісне у нас кожному письменному чоловікові, та не можна сказати, що воно й для молодшого покоління сяло таким блиском, як колись, у 60-их і 70-их роках ХІХ віку, коли талант Млаки ставлено поруч Федьковича і покладено великі надії особливо на його епопеї. Ті епопеї, власне, зашкодили славі письменника, притьмили в очах молодшого покоління вартість його дрібних ліричних пісеньок, у яких він являється вповні паном своєї сили, розсипає велике багатство життєвих спостережень, осяяних тихим блиском щирого, глибоко людського і народолюбного чуття.

Оця щирість чуття, близькість до народу і його життя та простота вислову – все те прикмети, що запевнюють кращим поезіям Данила Млаки почесне місце в нашій письменстві, навіть коли лишити на боці його історичне становище як одного з перших жайворонків нової весни нашого народного відродження” [10, т. 33, с. 114].

Саме тому, укладаючи збірку „Над Прутом”, І. Франко зосередив увагу не на епіці С. Воробкевича, а на ліриці, на тому, що може схарактеризувати його як „лірика і буковинця”. А вибравши з „багатого поетичного доробку нашого буковинського співака” невеличку, але запахущу китицю”, сподівався, що книжечку оцінять і полюблять поета й ті, що досі привикли з малоповаженням дивитися на старші генерації” [10, т. 33, с. 114]. Небагатослівна передмовка І. Франка до невеликої збірки С. Воробкевича гідно увінчувала перший період в осмисленні постаті Буковинського Жайвора.

А другий період цього осмислення започатковували, на жаль, некрологи, надруковані у вересні 1903 року в газеті „Буковина” та в журналі „Літературно-науковий вісник”. Другий, поданий у журналі за підписом Володимира Гнатюка, нагадує не стільки прощальне жалібне слово, скільки літературно-критичну статтю, місцями вельми гостру. „Коли б до його творів прийшлося приложити мірку теперішности, – пише критик, – то осуд їх мусив би вийти далеко остріше і не корисніше для поета. Головне, що тут можна йому закинути, се невідчуване писаного, не пережите його, а звичайне механічне майстерство (по більшій часті): він не писав кров'ю серця, тому не може промовити до нього, ні його пірвати. Взагалі спосіб віршування Воробкевича досить примітивний, старомодний; вірші тяжкі, хрпаві; форма їх не дуже різнородна, ті самі ритми повторяються раз у раз. Круг думок його також не широкий; він часто повторяється в віршах і через те стає монотонний у читанню” [1, с. 50]. Після такого критичного пасажу В. Гнатюк робив реверанс: „Та все ж, як сказано вже, тепер інші вимоги ставляться до поета, а інші ставляно тоді, коли Воробкевич написав більшу частину своїх творів. Через те не можна його осуджувати остро, а його становище як письменника, що належав до перших будителів національного духа і національної ідеї, буде все красуватися на визначнім місці в пам'яті нашого народа” [1, с. 50]. І це справді так! Але для чого було вдаватися перед цим слухним висновком до такого вельми закрученого пасажу? Адже письменника, як і будь-якого діяча, треба судити не за тим, чого він не дав у порівнянні зі своїми сучасниками, а за тим, що дав у порівнянні зі своїми попередниками. І все ж В. Гнатюкові треба віддати належне за те, що в некролозі він таки наголошує на думці про неабияку заслугу буковинця та його сучасників в утвердженні української національної ідеї, що переконаний: „Завдяки тим першим піонерам вийшли з поля, засіяного ними, теперішні наші молоді письменники. А не було б їх, коли б не було Воробкевичів, Левицьких, Устияновичів і інших” [1, с. 43].

У другий період осягнення постаті С. Воробкевича з'явилася багата на факти стаття Євгена Семаки (1909), йому було присвячене все січневе число місячника „Неділя” за 1911 рік. Але найбільш плідно працював тоді в цьому напрямку невтомний Осип Маковей. Наявність розділу „Брати Воробкевичі у світлі досліджень О. Маковея” в монографії Олександра Поповича „Осип Маковей – критик та історик літератури” (Чернівці, 2001) та його відповідної доповіді в програмі нашої нинішньої конференції звільняють мене від потреби в докладній розповіді про вельми значний вклад О. Маковея у воробкевичезнавство. Скажу лишень про не перевершене донині тритомне видання спадщини С. Воробкевича, що завдяки О. Маковееві побачило світ у 1900 – 1911 роках (фактично третій том з драматичними творами письменника з'явився аж 1921 року).

Не обминув увагою Сидора та Григорія Воробкевичів у цей період Сергій Єфремов, автор чотирьох видань „Історії українського письменства”, шкода тільки, що ця увага звелася до семи інформаційних рядочків [2, с. 458].

У подальші за двадцятьма роки про С. Воробкевича писали зрідка і то здебільшого на Буковині. Коли в 1940 році сюди прийшла Радянська влада, про нього нагадали країнам в інформативних матеріалах на сторінках передвоєнних випусків альманаху „Вільна Буковина” Ельпидефор Панчук та Олександр Крицевий. Другий з них виступив зі статтею про С. Воробкевича і по війні, в 1946 році, на сторінці газети „Радянська Буковина”, присвяченій 110-м роковинам від дня народження С. Воробкевича. Був у тій сторінці портрет письменника, добірка його віршів, розділ „Воробкевич учителем співу і музики у Чернівцях” із брошури О. Маковея „Про Ізидора Воробкевича”, виданої 1911 року в Чернівцях, текст ухвали Чернівецького облвиконкому від 5 травня 1946 року „Про увічнення пам’яті видатного українського поета і композитора Сидора Воробкевича” [9].

Ухвала, підписана такими „буковинськими” прізвищами, як О. Коліков (голова облвиконкому) та Г. Батраков (секретар), передбачала:

„1. Присвоїти середній школі м. Кіцманя, де довгий час жив і виховувався письменник, – ім’я С. І. Воробкевича.

2. Zobov’язати Чернівецьку міськраду встановити меморіальну дошку на будинку № 34 по вулиці 28 червня, де жив і помер поет і драматург” [9].

Центральне місце в сторінці посідала стаття О. Крицевого „Жайворонки культурної ниви”, щоправда, не аналітична, та ще й з неточностями й фразами, на зразок: „1903 року, осліпши, Воробкевич, підтятий у нерівній боротьбі з австро-угорською монархією (?), помер”. Або: „Виступивши майже одночасно з Федьковичем, Воробкевич допомагав (?) творити українську літературу на Буковині” [4]. Допомагав чи таки творив?

Значно добротнішу статтю подала газета „Буковина” до 120-ої річниці від народження С. Воробкевича в 1956 році – „Талановитий буковинський письменник”, автором якої був Федір Погребенник, тоді аспірант кафедри української літератури Чернівецького державного університету. Попри це, Чернівецький обком партії, куди надійшов відповідний допис, його звинуватили в популяризації ідейно хибного, з погляду компартійної ідеології, письменника й композитора, серйозно попередили та не допустили до науково-педагогічної праці в Чернівецькому університеті після закінчення аспірантури. В пізніших автобіографічних замітках Ф. Погребенник писав: „Цьому немало прислужилося обвинувачення, надіслане в обком партії, що я допустив ідеологічні помилки у своїй статті про С. Воробкевича” [5а, с. 8].

Важливу роль в осмисленні та популяризації постаті С. Воробкевича відіграли в 60-ті роки працівники кафедри української літератури ЧДУ – її завідувач Василь Лесин і викладач Олекса Романець, видавши в серії „Бібліотека поета” книгу „Сидір Воробкевич. Вибрані поезії” (Київ, 1964). Їм належало впорядкування книги, ґрунтовна вступна стаття про Воробкевича-поета й кваліфіковані примітки до його поезій. У додатку до збірки було надруковано й вірші Сидорового брата Григорія Воробкевича, що після Маковеевого видання початку ХХ ст. не перевидавався.

Іншу частину Воробкевичевої спадщини – художню прозу досліджував тоді Микола Юрійчук, який у 1969 році захистив кандидатську дисертацію „Розвиток прози на західноукраїнських землях у 30 – 60-х роках ХІХ ст.”. Двома роками перед тим, у 1967-му, захистила докторську дисертацію „Юрій Федькович і розвиток прогресивної української літератури на Буковині” Ангеліна Коржупова, тоді доцент Вінницького педінституту, а раніше – доцент університету Чернівецького. В цій дисертації було чимало сторінок, присвячених творчості С. Воробкевича. Нарешті, в 1975 році було захищено кандидатську дисертацію „С. І. Воробкевич. Життя, творчість і місце в літературному процесі другої половини ХІХ ст.” Петром Никоненком, тоді працівником нашого університету, а нині університету Ніжинського, дисертацію узагальнюючого характеру. На рубежі 60-х – 70-х років про С. Воробкевича йшлося у 4-му томі восьмитомної „Історії української літератури”, однак лише в інформативному плані.

Четвертий період у літературознавчому освоєнні постаті С. Воробкевича розпочався в 1986 – 1987 роках появою двох видань з його творами – київського, підготовленого М. Юрійчуком і П. Никоненком та ужгородського, яке спорядив Михайло Івасюк. Вони дотепер служать найдоступнішими джерелами знайомства з творчістю Буковинського Жайворонка. Роль подібного джерела, але значно меншого за обсягом, відіграв розділ про письменника в хрестоматії-антології „Письменники Буковини другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст.” (2001) підготовлений М. Юійчуком, одним з упорядників-редакторів цього видання.

Четвертий період у розвитку воробкевичезнавства ознаменувався появою у 2003 році першої монографії про письменника-буковинця, котру написали Петро Никоненко та Микола Юрійчук, а видало видавництво Чернівецького національного університету. На її титулі значиться: „Сидір

Воробкевич: Життя і творчість”. Книгу схвально зустрінuto в Україні та за її межами. Але, на жаль, число її читачів лімітується обмеженим накладом – 300 примірників. Нині тримаємо в руках другу монографію одноосібного автора – Петра Никоненка під поетичною назвою „Буковинський Жайвір” та з підзаголовком: Сторінки життєпису Сидора Воробкевича. З додатком – репринтною копією прижиттєвого видання збірки поезій „Над Прутом” (1901)” (Чернівці-Ніжин, 2011). З книги, ґрунтованої на багатшому джерельному матеріалі, особливо епістолярному, постає в новому освітленні низка епізодів його багатостраждального життя, а водночас вимальовується в усій привабливості постать непересічної людини та діяча літературно-мистецької ниви.

Можна багато говорити про могутнє відлуння найкращих ліричних творів С. Воробкевича, а серед них – „Рідна мова”, „Заграй ми, цигане старий”, „Над Прутом” – у пізнішій українській літературі. Останній з названих віршів фігурує в новелі Ольги Кобилянської „Назустріч долі” (1915) та в романі Ірини Вільде „Повнолітні діти” (1939, 1952).

Важливу образотворчу роль відіграє пісня „Заграй ми, цигане старий” у романі Романа Іваничука про Івана Франка „Шрами на скалі” (1986 р. журнальний варіант, 1987 р. – окреме видання).

Уже на перших сторінках роману Р. Іваничук пише: „У гурті бренькнула тихо гітара, хтось замуликав знайому мені з дитинства мелодію „Заграй ми, цигане старий...” [3, с. 17]. І через сторінку розшифровує, що „знайома мелодія” – то „вальс Воробкевича” [3, с. 19].

З трьох часових пластів, у яких розвивається сюжет роману (доба Данила Галицького, епоха Івана Франка, сучасна оповідачеві дійсність), „вальс Воробкевича” звучить у двох останніх – його співають при багатті археологи, в гурті яких перебуває оповідач, а ще частіше лунає він у Франковому часовому пласті, що цілком зрозуміло.

Вплетений у сучасний часовий пласт роману, цей „вальс” розкриває, з одного боку, обставину, за якої ввійшов у пам’ять оповідача, а з другого – допомагає йому зблизитися з гуртом археологів, стати серед них своєю людиною: „Археологи співали тихо й злагоджено. Цю пісню Ізидора Воробкевича я любив змалку – її у товаристві сільських учителів наспівував завжди мій батько, може, тому вона мене донині чарує і часто згадується-співається сама в пам’яті; я вдячний був тепер молодому товариству за те, що розбудило в моїй душі добру згадку про батька. Пісня закінчилася тихим приглушеним акордом, і тоді я почув підсилену потужним шумом бору тишу. Пісня ніби місток проклала між мною і незнайомим товариством, мені захотілося до них на розмову: хай заперечують, підтверджують, підказують, навіть скепсис, що прозвучав у словах Андріани, став мені враз потрібен, я ще не написав – тільки обдумую, мені треба обдумувати свої думки; я потихо, ніби крадучись, обійшов варту й присів на колоду біля жінки” [3, с. 22].

„В іншому епізоді роману „вальс Воробкевича” стає для оповідача імпульсом для продовження творчих роздумів над осмисленням постаті головного героя: „Хтось у гурті археологів ударив пальцями по струнах гітари, і я ще раз почув любу моїй пам’яті мелодію пісні „Заграй ми, цигане старий”, і знову в уяві промайнув образ Івана Франка, який у січні 1913 року після прочитання „Мойсея” у залі Ощадної каси в Коломії попросив сина Андрія залишити його самого й, заклавши зболені руки за спину, подався вулицями й провулками шукати слідів своєї молодості” [3, с. 20].

У самого Івана Франка задушевна пісня С. Воробкевича викликає насамперед глибоко інтимні переживання, пов’язані з першим коханням: „І знову, як недавно в Коломії, спливає у пам’яті Франка далекий і вічно живий спогад: у ресторані Ціти навпроти коломийського Ринку старий циган крає смичком серце, нахилиється до столика, за яким сидять Ольга Рошкевич – уже Озаркевич – з чоловіком, а навпроти них Франко. Циган грою випрошує гульдена, спонукає до танцю, смичок ніби вимовляє слова: „і легше стане на душі і легше на серденьку”. Ольга, бліда й сумна, встає, підходить до Івана, приколє до лацкана сурдута червону кокарду – котильйон і запрошує до вальса. Заграй ми, цигане старий... Останній вальс” [3, с. 22].

Воробкевичева пісня, „така знайома й рідна, мов жебоніння весняного струмочка біля вітцівської хати”, приходиться до Франка й пізніше. А разом з нею приходиться у хворобливій уяві кохана жінка, аби порятувати його, вельми недужого, від небезпеки: „... і знову Франко себе впізнав – старого і замученого, спертого плечем до стіни коломийської тюрми, він мусив іти звідти, та не мав сили відштовхнутися від муру, і тут йому на допомогу прийшла з прірви минулого жінка, яка ніколи не старіла, молода попадає з Белелуї – Ольга Озаркевичева. Вона підійшла до муру, подала коханому руку й тихо вивела з пастки...” [3, с. 54].

І нарешті ще одна згадка – в самому кінці життєвої дороги – огорнута холодом згасаючого почуття: „Франко сів на той самий столик, за яким сидів колись з Ольгою: на столику теж мертвотно красувалися цвинтарні квіти, кого це ними вітають – та ж не мене; Франко силувався

викликати в пам'яті мелодію вальса Воробкевича, щоб ще раз згадати останню зустріч, але не воскрес жоден тон, не зринула жодна рисочка образу коханої... усе вмерло в цьому залі" [3, с. 59].

Мелодія пісні Буковинського Жайворонка приходиться до Івана Франка і в хвилини творчих мук, і в час сумнівів, викликаних роздумами над правильністю сорокарічної діяльності. В такі моменти дія твору набуває іншого характеру: „Музика давно стихла, а може, скрипаль уже й не грав, проте вальс Воробкевича й далі звучав у вухах Франка, щораз то більше набирив сили, гримів, ніби його виконував оркестр, а барабани й гобої заглушували ніжний голос скрипок; мелодія вальса більше не навівала поетові тужливих і приємних спогадів, вона давила на перетинки, розривала їх, вдиралася до мозку, зчавлювала його, стискала, істерично завивала..." [3, с. 37].

Особливий резонанс у громадсько-політичному та культурному житті ХХ – початку ХХІ століття випав на долю поезії „Рідна мова". Відгомони її знаходимо в збірці Осипа Шпитка „Новомодний співаник. Переспіви Грицька Щипавки" (1902), у книжечці оповідань Костянтини Малицької „3 трагедій діточих душ" (1905), у романі Володимира Сосюри „Третя рота" (1988), у книзі „Мова – народ: Висловлювання про мову та її значення в житті народу" (Київ: Смолоскип, 2007), яку впорядкував сподвижник Василя Стуса Олекса Тихий, у публікаціях „Слова Просвіти" від 11-17 грудня 2002 р., „Літературної України" від 19 травня 2005 р., 31 січня 2008 р. і т. д. Докладніше про це – в моїй статті „Мова рідна, слово рідне..." (Науковий вісник Чернівецького університету, 2009, вип. 475 – 477, с. 681 – 685). Своїм високопатріотичним віршем „Рідна мова" та іншими творами Сидір Воробкевич врятував тисячі й тисячі українців од германізації, румунізації, полонізації, русифікації. Він і нині допомагає відстоювати її в нових випробуваннях.

Поетичне осмислення постаті автора цієї поезії започаткував Юрій Федькович віршами кінця 1860-х років „До Данила Млаки" та „До М. Д.". Продовжив – Іван Франко сонетом „До Данила Млаки" (1882). Під час вшанування Буковинського Жайворонка в 1887 р. „вірш власного укладу в честь ювілята" [1, с. 50] виголосив Євген Олесницький. Тоді ж завершував своє віншування ювіляра віршованими рядками Олександр Кониський:

Ори і далі, брате, поле
І зерном світла засівай,
Колись уродить правда й воля,
На плуг лиш добре налягай!!!

Про видатного попередника пишуть сучасні поети Буковини Віра Китайгородська („Дві світські літургії на честь Сидора Воробкевича" та „Молитва за Сидором Воробкевичем"), Володимир Вознюк („Осмислюючи Сидора Воробкевича"), автор цих рядків („Моїх країв співучі птиці"). Але докладніше про все це – іншим разом.

Література

1. Гнатюк В. Ізидор Воробкевич (Некролог) // ЛНВ. – 1903. – XXIV. – Кн. 10. – С. 39-50.
2. Єфремов Сергій. Історія українського письменства. – К.: Femina, 1995. – С. 458.
3. Іваничук Роман. Шрами на скалі: Роман // Жовтень. – 1986. – № 7.
4. Крицевий О. Жайворонки культурної ниви // Рад. Буковина. – 1946. – 5 травня.
5. Никоненко П., Юрійчук М. Жайворонкова пісня з Буковини // Сидір Воробкевич: Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1987. – С. 5-18.
- 5а. Никоненко Петро, Юрійчук Микола. Сидір Воробкевич: Життя і творчість. – Чернівці: Рута, 2003. – 208 с.
6. Огоновський Омелян. Історія літератури руської [української]. Частина II, 1-2. Вік XIX (Поезія. Драма). – Львів, 1889. Фотопередрук Олекси Горбача. – Мюнхен, 1991. – 961 с.+15 с.
7. Погребенник Ф. Талановитий буковинський письменник // Рад. Буковина. – 1956. – 6 травня.
8. Попович Олександр. Осип Маковей – критик та історик літератури. – Чернівці: Рута, 2001. – 145 с.
9. Про увічнення пам'яті видатного українського поета і композитора // Рад. Буковина. – 1946. – 5 травня.
10. Франко Іван. Передмова [До видання: Данило Млака (Ізидор Воробкевич)]. Над Прутом // Іван Франко. Збір. творів: У 50 т. Т. 33. Літ.-крит. праці (1900 – 1902) – К.: Наук. Думка, 1982. – С. 114-115.